

A különleges bánásmód gyakorlati megítélésével kapcsolatos dilemmák a büntetőeljárásban

1. Bevezető gondolatok

„A szabály semmit sem ér, ha elhatározás-szerűen viseled, ha komoran és konokul csörömpöl rajtad; a szabály akkor jó, ha érzéseidbe ivódik és finoman, hajlékonyan támogat.”¹

A fenti idézet is példázza azt az elvet, mely azon körülmény felismeréséhez igazodik, miszerint az eljárásjogi kódexek a jogrendszer alappillérei, valamennyi jogalkalmazó munkavégzését alapvetően befolyásolják, e törvények szerepének jelentőségét ugyanakkor tovább növeli, hogy az állampolgárok is e rendelkezésekkel találkoznak a legsűrűbben, annak érvényesítésénél pedig különösen nagy figyelmet kell fordítani kiszolgáltatottabb helyzetben lévő személyek² jogaira, a velük való bánásmód „finomítására.”³ A 2018. július 1. napján hatályba lépett büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) – a korábbiakban hatályos, 1998. évi XIX. törvényben foglalt szabályozással ellentétben – átláthatóbb szerkezetben, önálló fejezetben tartalmazza a büntetőeljárásban részt vevő sértett, illetve tanú védelmére vonatkozó rendelkezéseket,⁴ valamint pontosan rögzíti azokat a feltételeket, amelyek alapján e státusz megállapítására van lehetőség, illetve annak érvényesítése bizonyos esetekben – erre vonatkozó külön döntés nélkül – kötelezettség is. Ezzel eredményesebben kifejezésre juttatható a jogalkotó azon célja, hogy az egyéniesítés szempontjai és az egyedi igények kiteljesedése hangsúlyosabban biztosíthatóvá váljon, amely viszont indokoltá teszi annak vizsgálatát, hogy e célkitűzések megvalósítása a gyakorlatban milyen módon történhet, az milyen mértékben tekinthető eredményesnek, valamint milyen akadályokba ütközik. Mindemellett pedig nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a sértett- és tanú védelmének szempontjai a terhelt

¹ WEÖRES Sándor: *A teljesség felé*. Helikon Kiadó, Budapest, 2019. 65.

² Ilyen eljárási szereplőnek tekintendő – a jelenleg hatályos törvény logikáját követve – például a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy, a fogyatékos személy, valamint a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmény sértettje.

³ PECSENYE Máté: Hatékonyság és egyéniesítés a büntetőeljárásban. *Miskolci Jogi Szemle*, Miskolc, 2021. XVI/1. 76.

⁴ A Be. XIV. Fejezete három fő kérdéskör szabályozásán vonul végig: egyrészt meghatározza azt, hogy mely résztvevők minősülnek különleges bánásmódot igénylő személynek, e csoportba történő bekerülés módját és feltételeit, harmadrészt pedig az eljáró hatóságok, bíróságok feladatait és azon jogokat, amelyeket az általános garanciákon túlmenően biztosítani kell. A jelenleg hatályos rendelkezések részletesebb ismertetésére a dolgozat további fejezeteiben kerül sor.

védekezési szabadságának függvényében miként érvényesíthetők, hiszen elengedhetetlen azon kérdés megválaszolása is, hogy hol húzódik a tisztességes eljárás határa, vagyis amikor a tanúvédelem érvényre juttatása már akadályozza a terhelt védekezéshez való jogát vagy a fegyverek egyenlőségének elvét.⁵ Márpedig ezekre a kérdésekre csak a gyakorlati tapasztalatok megvizsgálása által lehet megalapozott választ találni, hiszen nem elegendő, ha a különleges bánásmódot igénylő személy jogait és a védelmét biztosító jogintézményeket törvényben (akár minden részletre kiterjedően) szabályozzák, nélkülözhetetlen annak gyakorlati megvalósítása is, hiszen általános elvként elmondható, hogy minden jogszabály annyit ér, amennyit betartanak belőle. E követelmény érvényesülésének megállapíthatósága kétségtelenül indokoltá teszi a különleges bánásmódot igénylő személyekkel kapcsolatos szabályozás megvizsgálását és gyakorlati szempontú értékelését.

Ezzel összefüggésben tényként rögzíthető, hogy a Be. – a jogalkalmazók feladatát megkönnyítve – igyekszik egységes szerkezetbe foglalni a vonatkozó rendelkezéseket. Ennek ellenére a törvényben elszórtan is található a különleges bánásmódot igénylő személyekkel kapcsolatos szabályok, emellett a gyermek- és tanúvédelemre fókuszáló rendelkezések magán a kódexen is túlmutatnak,⁶ hiszen más jogszabályok⁷ is tartalmaznak részletszabályokat e jogintézménnyel kapcsolatban.⁸ Mindezeket túlmenően 1990-től kezdődően a magyar jogi szakirodalomban is számos szakmai tanulmány, konferenciakötet, szakdolgozat és doktori értekezés is foglalkozott kizárólag vagy részben a tanú- és sértettvédelem kérdéseivel. E szakmai munkák jelentős része pedig arra törekedett, hogy a tanú- és sértettvédelem szabályozásának, illetve eszközrendszerének minél szélesebb skáláját ismertesse meg az olvasóval, melyek alapján egy „ízlelőt” lehet kapni e jogintézményről,⁹ mely információk tovább bővíthetők az Emberi Jogok Európai Bírósága joggyakorlatának áttekintése által. Ebből kifolyólag megállapítható, hogy a jelen tanulmány témája széleskörű kidolgozottsággal rendelkezik, számos szerző alkotott a büntetőeljárásban részt vevő személyek védelmének megismerésére, fejlődésére nézve kiemelkedő jelentőségű művet. Hazánkban először Kratochwill Ferenc helyezte középpontba a sértett- és tanúvédelem eszközeinek vizsgálatát, később Róth Erika volt az, aki a publikációinak döntő

---

⁵ Példának okáért a tanú személyének, személyi adatainak rejtve maradásán keresztül, adott esetben ezzel nehezítve a tényállás tisztázását, és a terhelt büntetőjogi felelősségének kétséget kizáró megállapítását.

⁶ RÓTH Erika: *What is the Real Interest of the Victim?* In: Kriminológiai Közlemények Különkiadása. A bűnözés új tendenciái, a kriminálpolitika változásai Közép- és Kelet- Európában. A Nemzetközi Kriminológiai Társaság 65. Nemzetközi Kurzusának előadásai 2003. március 11-14. Miskolc, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2004. 400.

⁷ Példának okáért a büntetőeljárásban részt vevők, az igazságszolgáltatást segítők Védelmi Programjáról szóló 2001. évi LXXXV. törvény, valamint a 41/2018. (III. 13.) Korm. Rend. a büntetőeljárással összefüggésben személyi védelemben részesíthető személyekről és a személyi védelem ellátásának szabályairól

⁸ KISS Anna: *A különleges bánásmódot igénylő személyek jogai az új büntetőeljárási törvényben*, Kriminológiai Tanulmányok 55. Budapest, 2018. 103.

⁹ KÁDÁR Hunor: *Tanú- és sértettvédelem a magyar és a román büntetőeljárásban az emberi jogok tükrében*, A doktori értekezés tézisei, Pécs, 2016. 1.

többségében foglalkozott a sértett eljárásjogi helyzetével, valamint a védelmét biztosító intézkedésekkel, ahogyan az Kiss Anna tudományos munkásságára is jellemző. De nem hagyható figyelmen kívül – többek mellett – Bócz Endre, Kertész Imre, Tremmel Flórián, Varga Zoltán, valamint Solt Ágnes e körben végzett kutatásainak eredménye sem. Ennek ellenére mégsem igaz az állítás, hogy „a tanúvédelemről szóló munkákat olvasva talán az lehet a benyomásunk, hogy nincs új a nap alatt, hiszen a tanúvédelemre szolgáló jogintézmények elképzelhető formái közül valamelyiket valahol már alkalmazták, sőt, esetleg valahol már be is tiltották ennek alkalmazását.”¹⁰ Az elméleti háttér megléte és elemzése ugyanis önmagában nem feltétlenül elegendő a megfelelő gyakorlati alkalmazáshoz, az mindenképpen külön vizsgálódást igényel, és ezáltal lehet megalapozott következtetést levonni a jogintézmény hatékonyságára vonatkozóan; különös tekintettel arra is, hogy a büntetőeljárásról szóló törvény számos ponton változtatott a sértett- és tanú védelmére vonatkozó rendelkezéseken, ezáltal nem azonosítható egymással a tanúvédelem és a különleges bánásmódot igénylő személy védelme, ahogyan természetesen az előbbihez kapcsolódó kutatások sem alkalmazhatók automatikusan az új szabályozásra.

Mindezekre tekintettel a szerző célja az eddig rendelkezésre álló tudományos munkák elméleti háttérére, valamint az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjogára támaszkodva felvázolni a különleges bánásmódot igénylő személyekre vonatkozó szabályozás célját és elméleti elképzeléseit, amelyre alapozva feltárható, hogy mindez a gyakorlatban milyen akadályokba ütközik. Ennek ismeretében pedig megoldást lehet találni a felmerülő dilemmák kezelésére, amely a jogalkotói cél – a terhelt védekezési jogának, valamint a sértett- és tanúvédelem egyensúlyának – gyakorlati megvalósítását, vagyis a tisztességes eljárás követelményének hatékonyabb érvényre juttatását eredményezheti.

---

¹⁰ RÓTH Erika: *Hogyan és kitől védjük a tanút?* In: Kriminálpolitikai válaszok a bűnözés kihívásaira, különös tekintettel a szervezett bűnözésre és a büntetőjogi szankciórendszerre. A IV. Országos Kriminológiai Vándorgyűlés anyaga. Győr, 2000. október 13-14. Kriminológiai Közlemények Különkiadás. A Magyar Kriminológiai Társaság Kiadványa, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2001. 113.

2. Történeti áttekintés

A tanú az, akinek a bizonyítandó tényről tudomása lehet, így – az objektív igazság kiderítésében betöltött kiemelkedő szerepére figyelemmel – évszázadok óta¹¹ az egyik legfontosabb bizonyítási eszköznek tekinthető. Ennek ellenére hosszú időn keresztül nemcsak a büntetőeljárás mellékszereplőjének, hanem – különösen, ha egyben a bűncselekmény sértettje is volt – az egyik legkiszolgáltatottabb helyzetben lévő eljárási szereplőnek minősült. Mindössze a XX. század második felében ismerték fel a tanúvédelem jelentőségét, elsősorban – a szervezett bűnözéssel kapcsolatba hozható bűncselekmények felderítése érdekében folyó büntetőeljárásokkal összefüggésben – a tanúk megfélemlítésének problematikája miatt, másrészt azért, mert elfogadták, hogy a tanúvallomás-tétel és igazmondás állampolgári kötelezettségként történő deklarálása csak abban az esetben fair, ha az állam garantálja annak megfélemlítés nélküli teljesítését.¹²

Európában az első lépést az Európa Tanács által elfogadott 13. számú Ajánlás jelentette: „A tanúk megfélemlítéséről és a védelemhez való jogról” szóló ajánlás célja az volt, hogy a tanúk védelmével kapcsolatban az eljáró hatóságok részéről felmerülő igények és a fegyverek egyenlőségének elve alapján a védelem jogai valamilyen szinten egyensúlyba kerüljenek.¹³ Az Ajánlás elsősorban a szervezett bűnözéssel és a családon belül elkövetett bűncselekményekkel összefüggésben rögzíti a tanúvédelem fontosságát, kiemelve azt, hogy e területeken növekszik leginkább a tanúk megfélemlítésének kockázata, holott ezekben az esetekben az általuk rendelkezésre bocsátott bizonyítékok elengedhetetlenek, hiszen enélkül gyakorlatilag lehetetlen az elkövetők felelősségre vonása. Az Ajánlás széleskörű védelmet biztosít a büntetőeljárás kiszolgáltatott szereplői részére, azonban azt nem veszi kellő mértékben figyelembe, hogy a tanúvédelem fontossága nem feltétlen csak e két bűncselekmény-kör vonatkozásában merül fel, hiszen a magányos bűnözők, sőt, akár az alkalmi elkövetők is szívesen kísérlik meg a tanúk megfélemlítését a felelősségre vonatkoztatás érdekében.¹⁴ Ennek ellenére a dokumentum jelentőségét mutatja, hogy alapját képezte az Európa Tanács 2005-ben elfogadott „A tanúk és az igazságszolgáltatással együttműködők védelméről” szóló Rec (2005) 9. számú ajánlásának is, amely mindössze kiegészítette, pontosította a 13. számú Ajánlás szabályait, ezen kívül gyakorlatilag nagyobb eltérések nélkül megismételte az abban foglaltakat.¹⁵ Továbbá számos tagállam tanúvédelemre vonatkozó jogszabályának is alapvető

---

¹¹ Különösen az 1532. évi Constitutio Criminalis Carolina óta, amely külön rendelkezéseket szentelt e bizonyítási eszköznek, elismerve annak jelentőségét.

¹² GORZA Edina: *Tanúvédelem és szervezett bűnözés*, Belügyi Szemle, Budapest, 1997/7-8. 24.

¹³ BÓCZ Endre: *Emberi jogok - „titkos tanúk”*, Belügyi Szemle, Budapest, 1996/9. 3.

¹⁴ ERDEI Árpád: *Kommunikáció és újdonság a büntetőeljárásban*, Magyar Jog, Budapest, 1998/12. 715-723.

¹⁵ SZABÓ Krisztián: *Tanúvédelem a magyar büntetőeljárásban*, PhD. értekezés, Miskolc, 2010. 26.

zsinórmértékül szolgált, így a magyar jogi szabályozás is szinte teljes összhangban van a rendelkezéseivel.¹⁶

Az Európa Tanácshoz képest az Európai Unió kezdetben meglehetősen nagy általánosságban és némileg homályosan ajánlott tanúvédelmi intézkedéseket a részes államok számára az 1995-ben elfogadott „A tanúk védelme a nemzetközi szervezett bűnözéssel szembeni küzdelemben” című, valamint az 1996-ban deklarált „A nemzetközi szervezett bűnözéssel szemben folytatott küzdelemben a bírósági eljárás során együttműködő egyénekről” szóló állásfoglalások révén. E két dokumentum sem terjedelmében, sem alaposságában, sem jelentőségében nem közelíti meg az Európa Tanács égisze alatt alkotott ajánlásokat, lényegében a tanúvédelem fontosságának elismeréséről alkotott álláspont rögzítésén nem terjeszkedik tovább, a rendelkezései gyakorlatilag „tétova” felvetéseknek tekinthetők. Habár az is figyelembe veendő, hogy rendkívül komplex feladat a tagállamok jelentősen különböző eljárási jogrendjét egymáshoz közelíteni.¹⁷ Ez a tényező indokolja, hogy hosszú időn keresztül nem került sor a sértett- és tanú védelmére vonatkozó tagállami joganyag harmonizációjára, sőt, annak megkísérlésére sem.

A hazai jogfejlődés kapcsán kiemelendő, hogy már az Árpád-házi királyok uralkodásának idején előírás volt, hogy a tanút a vallomástételben a félelem ne akadályozza,¹⁸ emellett Werbőczy István 1514-es Tripartituma is tartalmazott rendelkezéseket a tanúzási kötelezettségről, amivel párhuzamosan kiemelte a megfélemlítés nélküli, szabad vallomástétel jogát.¹⁹ Ezzel az előremutató tendenciával szemben a kodifikált büntetőeljárás törvényeink már nem tettek említést a tanúvédelemről, sőt, az 1896. évi XXXIII. törvénycikk 195. § a vallomástétel megtagadásának esetére hat héttől hat hónapig terjedő letartóztatást tett lehetővé a tanúval szemben, teljes mértékben figyelmen kívül hagyva azt, hogy ezen elvárással párhuzamosan olyan feltételeket kellene teremteni a kihallgatandó tanúnak, hogy félelem nélkül tehesen eleget állampolgári kötelezettségének. A későbbi büntetőeljárás törvényeink sem változtattak a sértett, illetve tanú kiszolgáltatott helyzetén, mert tény, hogy már nem sújtotta ilyen súlyos jogkövetkezménnyel az 1951. évi III. törvény, az 1962. évi 8. tvr., valamint az 1973. évi I. törvény sem, azonban a tanú védelmét szolgáló eszközök egyike sem volt fellelhető e jogszabályokban sem.²⁰ E visszás helyzetet felismerve Király Tibor már 1968-ban jelezte, hogy felül kellene vizsgálni a sértettek szerepét és védelmét a büntetőeljárásban, illetve

---

¹⁶ BÓCZ Endre: *A tanúvédelem egyes jogértelmezési és egyéb gyakorlati kérdései a magyar büntető igazságszolgáltatásban*. In: *A tanúvédelem útjai Európában* [RÓTH Erika szerk.], Bíbor Kiadó, Miskolc, 2002. 61-65.

¹⁷ ZEDER, Fritz: *A büntetőjogi együttműködés jogi aktusai az Európai Unióban és azok államon belüli átültetése*, Magyar Jog, Budapest, 1999/11. 687.

¹⁸ NAGY Lajos: *Tanúbizonyítás a büntetőperben*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1966. 208.

¹⁹ Tripartitum, Második rész, 27. cím, 3. §

²⁰ SZABÓ i. m. 28.

tenni kellene annak érdekében, hogy a bűncselekmények sértettjei ne válhassanak főszereplőből – időnként teljesen mellőzött – mellékszereplővé. Furcsa átváltozásnak nevezte azt a folyamatot, melyben a sértett mint szenvedő főszemély a büntetőeljárásban szinte a szemünk láttára zsugorodik össze,²¹ és válik teljesen kiszolgáltatott résztvevővé. Ennek ellenére egészen az 1990-es évek közepéig a tanú gyakorlatilag semmilyen védelemben nem részesült, e jogintézmény jelentőségét, valamint a szabályozás és a tanúvédelmi eszközök elengedhetetlen mivoltát csak a rendszerváltással összefüggésben elindult társadalmi folyamatok, illetve a szervezett bűnözés térhódításának következményeként ismerték fel. A maffia-típusú bűncselekmények elterjedése hétköznapi jelenséggé tette a tanúk megfélemlítését,²² így állandó problémává vált az, hogy a bűncselekményekről konkrét tudomással bíró személyek – félve a büntetőeljárás terheltjeitől – nem vállalták a vallomástételt. Ezáltal a szervezett bűnözés elleni fellépés és az igazságszolgáltatás továbbfejlesztésének, hatékonysága növelésének egyik legfőbb feladata lett – az addig mellőzött – tanúk eljárásjogi helyzetének vizsgálata és a védelmét jelentő eszközt megteremtése. Ezen indokok által motiválva készült el a tanúvédelem első mérföldkövét jelentő 1994. évi XCII. törvény,²³ amely megalkotta a tanú személyes adatainak zárt kezelésére vonatkozó szabályokat. Ezáltal legalább már azt a védelmi eszközt biztosították, hogy a tanú lakó- és tartózkodási helye ismeretlen maradjon a terhelt és védője elől, azon a helyzeten viszont továbbra sem változtatott semmit, hogy a tárgyalóteremben együtt van jelen a bűncselekmény elkövetője és áldozata, a vádlott végighallgatja az őt terhelő tanú vallomását, akár szembesítés is történik, majd ezt követően – bizonyos esetekben – egyszerre távoznak a bíróság épületéből. Az ártatlan személyek védelmét biztosító rendelkezések kidolgozásához a végső lökést az Aranykéz utcai robbantás adta, ami az első eset volt Magyarországon, hogy véletlen emberek is áldozataivá váltak egy alvilági leszámolásnak, emellett a merénylet egyik célpontja az a vállalkozó volt, akit az eljárásban koronatanúként tartottak számon, így magától értetődő volt, hogy az ő biztonságát garantálni kellene, azonban az akkor meglévő eszközökkel a védelme nem volt kivitelezhető.²⁴ Így inentől kezdve sorra kodifikálták a tanúvédelem megalapozását és eszközeinek kiterjesztését jelentő rendelkezéseket. A büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény módosításáról szóló 1998. évi LXXXVIII. törvény – kivételesen indokolt esetben – lehetővé tette a tanú nevének zártan kezelését, valamint törvénybe iktatta az addigiakhoz képest jelentős áttörést jelentő intézmény, a különösen védetté nyilvánítás lehetőségét. A büntetőeljárásban résztvevők, valamint az eljárást folytató hatóság tagjai személyi védelme elrendelésének feltételeiről és végrehajtásának szabályairól szóló 34/1999. (II. 26.) Korm.

²¹ KIRÁLY Tibor: *A sértett a büntetőeljárásban*, Magyar Jog, Budapest, 1968/2. 77.

²² KATONA Géza: *A bűnözés helyzete és az igazságszolgáltatás reformja*, Magyar Jog, Budapest, 1997/11. 641.

²³ A büntetőeljárásról szóló törvény módosításáról szóló 1994. évi XCII. törvény 3. §

²⁴ SZABÓ i. m. 32.

rendelet alapján lehetségessé vált a tanúk személyi védelme, majd a büntetőeljárásban részt vevők, az igazságszolgáltatást segítők Védelmi Programjáról szóló 2001. évi LXXXV. törvénnyel elfogadásra került a magyar tanúvédelmi program.²⁵ A védelmi rendszer kiszélesítésére alapozva pedig a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény már önálló fejezetben szabályozta a sértett- és tanúvédelem jogi kereteit. Mindezekre tekintettel az ezredfordulót követően létrejött az az eszközrendszer, amely már egy teljesebb körű védelmet biztosít a büntetőeljárásban részt vevő – kiszolgáltatottabb helyzetben lévő – személyek számára, megteremtve az elméleti egyensúlyt a vallomástétel kötelezettsége és annak megfélemlítés nélküli gyakorolhatósága között. Azonban ez a gyakorlatban még mindig nem jelent teljes biztonságot...

---

²⁵ Uo. 33.

3. A tanúvédelem – avagy a különleges bánásmódot igénylő személy védelme²⁶ – napjainkban

A fentiekben hivatkozott Ajánlás elvi érveléssel rögzíti a tanúvédelem kapcsán, hogy a törvényes intézkedéseknek és az alkalmazott gyakorlatnak alkalmasnak kell lennie arra, hogy a tanúk szabadon, megfélemlítés nélkül tudjanak vallomást tenni. Ezzel párhuzamosan szintén követelmény, hogy a tanú és hozzátartozóinak védelmét – szükség esetén – biztosítani kell az eljárás előtt, alatt és azt követően is, a megfélemlítés pedig büntetendő cselekménynek minősítendő.²⁷ Mindezzel összefüggésben az Ajánlás előírja, hogy a megfogalmazott elveket a részes államoknak a belső joguk kidolgozása, a büntetőpolitika, valamint a hazai gyakorlat felülvizsgálata során figyelembe kell venniük, biztosítva minden érintett szervnél a szükséges publicitást.²⁸ Ez az Ajánlás is igazolja, hogy – akárcsak az alapvető jogok, és az abból levezethető számos jog vonatkozásában – a büntetőeljárásban részt vevő személyek védelmével összefüggésben is meghatározó zsinórmértéket az Európa Tanács, és az annak égisze alatt működő Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlata jelenti. Így jelen tanulmány is arra fókuszál e jogintézmény nemzetközi vonatkozásának vizsgálata kapcsán.

A strasbourgi bíróság – és a bizottság is – döntéseiben mindvégig arra törekszik, hogy egyensúlyt teremtsen a terhelt tisztességes eljáráshoz való joga és a tanúk, illetve sértettek védelméhez fűződő érdekei között. Ezen érdekellentét feloldása céljából olyan középutat kívánt érvényesíteni, amely egyszerre képes mindkét igényt kielégíteni úgy, hogy a lehető legkisebb mértékben korlátozza az annak alapját képező emberi jogokat.²⁹ Ennek során arra az álláspontra helyezkedett, hogy egyik jog sem érvényesülhet teljes mértékben, ugyanis ha a jogalkotó korlátlan jogokkal ruházza fel a védelmet a terhelő tanúk kapcsán, akkor a tanúvédelmi intézményrendszer összeomlik, ellenben amennyiben ez utóbbit részesíti előnyben, akkor a terhelt tisztességes eljáráshoz való joga szenved csorbát. Ennek megoldása érdekében – előtérbe helyezve a sértett és tanú védelmét – már évekkel ezelőtt kimondta, hogy a terhelt és védőjének kérésesi joga nem abszolút érvényű, annak gyakorlása bizonyos feltételek teljesülése mellett korlátozható.³⁰ Viszont ezzel párhuzamosan rögzítette, hogy az ily módon beszerzett tanúvallomások bírósági tárgyaláson való felhasználása csak

---

²⁶ Tekintettel arra, hogy az új Be. nem tanúvédelemről ír, hanem annál szélesebb körben deklarálja a büntetőeljárás védelmét igénylő szereplőit, így indokolt e két fogalmat párhuzamosan használni nemzetközi és hazai viszonylatban.

²⁷ Egyes államok – pl. Dánia, Magyarország – ezt oly módon biztosítják, hogy a megfélemlítést büntetendővé nyilvánítják annak érdekében, hogy megakadályozzák a más bűncselekményi alakzatok alá nem tartozó cselekmények elkövetését. Ezzel szemben egyes területeken – különösen a common law országokban – külön bűncselekmény nélkül is valódi védelmet élveznek a tanúk, gyakorlatilag minden „beavatkozás” tiltott körülöttük.

²⁸ BLASKÓ Béla – BUDAHÁZI Árpád: *A nemzetközi bűnügyi együttműködés joga*, Dialog Campus, Budapest, 2019. 167.

²⁹ KÁDÁR Hunor: *Tanú- és sértettvédelem a magyar és a román büntetőeljárásban az emberi jogok tükrében*. Doktori értekezés, Pécs 2016. 30.

³⁰ X v. Belgium, 1979. május 4. napján kelt ítélet (ügyszám: 8417/79)

akkor nem sérti a tisztességes eljárás elvét, amennyiben a hatóságok és a bíróságok tiszteletben tartják a terhelt védekezési jogát.³¹ Mindebből pedig az következik, hogy a nemzeti hatóságoknak mérlegelési szabadsága³² van a tanúk számára adandó védelem – tehát adott esetben a tárgyalásra történő idézés – tekintetében, azonban a védelem számára az eljárás minden szakaszában biztosítani kell a védekezés jogát, tehát egy méltányos lehetőséget arra, hogy vitathassa az ellene felhozottakat, emellett kérdéseket intézhessen a sértetthez, valamint az őt terhelő tanúkhöz.³³

Az Európa Tanács által kidolgozott elvek – köztük a fent hivatkozottak is – alapvető kiindulópontot jelentenek a hazai jogalkotásra és jogalkalmazásra is, ezt is figyelembe véve került sor a büntetőeljárás törvények³⁴ tanú- és sértettvédelemre vonatkozó rendelkezéseinek megalkotására. E két fogalom szinte szinonimaként kezelése abból ered, hogy a korábbi és a jelenleg hatályos Be. is nyilvánvalóvá teszi, hogy a sértettet tanúként kell kihallgatni.³⁵ Az eljárás során tehát a sértetti mivolt háttérbe szorul azért, hogy bizonyítási eszközként lépjen előtérbe, így a dogmatikailag egymástól elkülönített sértett és tanú státusz a gyakorlatban egymástól elválaszthatatlanná válik.³⁶ Ebből kifolyólag indokolt párhuzamba állítani e két fogalmat a büntetőeljárás vonatkozásos vizsgálata során.

A régi Be. alapelvei között igen kevés, a sértetti helyzetre vonatkozó rendelkezés található,³⁷ ezzel szemben a Be. kiemelten kezeli a bűncselekmények sértettjeinek védelmét.³⁸ Különleges bánásmódban – továbbra is – kizárólag természetes személyt³⁹ lehet részesíteni, azonban e státusz már nem csak a bűncselekmény sértettjéhez kötődik, hanem a törvény meghatározott feltételek fennállása esetén a tanú vonatkozásában, sőt, bizonyos esetekben a büntetőeljárás terheltje⁴⁰ tekintetében is lehetővé teszi. Továbbá – tiltó rendelkezés hiányában – kérelemre ezen alanyi körön kívüli személyekre is alkalmazhatók egyes kíméleti intézkedések. A fogalmi kérdések tisztázása

---

³¹ Lüdi v. Svájc, 1992. június 15. napján kelt ítélet (ügyszám: 12433/86)

³² Engel és társai v. Hollandia, 1976. június 8. napján kelt ítélet (ügyszám: 5100/71; 5101/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72)

³³ Unterpertinger v. Ausztria, 1986. november 26. napján kelt ítélet (ügyszám: 9120/80)

³⁴ Mind az 1998. évi XIX. törvényben (a továbbiakban: korábbi Be.), mind a jelenleg hatályos 2017. évi XC. (a továbbiakban: Be.) törvényben.

³⁵ Különös tekintettel arra, hogy tanú az, akinek a bizonyítandó tényről tudomása lehet, márpedig kevés olyan eljárási szereplő van, aki több tudomással bír a bizonyítandó tényről, mint az, akinek sérelmére a vád tárgyát képező bűncselekményt elkövették.

³⁶ GYÖRE István: Áldozatvédelem – sértettvédelem. *Magyar Jog*, Budapest, 1/2000. 28.

³⁷ RÁCZ Anna: A sértetti jogok a magyar büntetőeljárásban a XXI. század második évtizedében. *Jogi Tanulmányok*, Budapest, 1/2018. 153.

³⁸ A törvény preambuluma szerint „az Országgyűlés (...) különös hangsúlyt fektetve a bűncselekmények sértettjeinek fokozott védelmére, valamint jogaik érvényesítésére (...) a következő törvényt alkotja meg: (...)”

³⁹ Be. 81. § (1) bekezdése értelmében különleges bánásmódot igénylő személynek minősül a természetes személy sértett és tanú, ha a személyes jellemzői vagy az eljárás tárgyát képező bűncselekmény jellege és körülményei alapján a) a megértésben, a megértetésben b) meghatározott jogok gyakorlásában vagy kötelezettségek teljesítésében, vagy c) a büntetőeljárásban való hatékony részvételében akadályozott.

⁴⁰ Be. 96. § (1) bekezdés

kiegészítendő még azzal, hogy külön döntés nélkül különleges bánásmódot igénylő személynek minősül, ezáltal kötelező a státusz és az abból eredő intézkedések biztosítása a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy, a fogyatékos személy, valamint a nemi élet szabadsága és nemi erkölcs elleni bűncselekmény sértettje esetében.⁴¹ A különleges bánásmódot igénylő személyek joggyakorlásának és kíméletének előmozdítása érdekében a törvény plusz garanciákat nevesít,⁴² gyakorlatilag ezek képezik a különleges bánásmód egyes elemeit. A továbbiakban ezek közül kerül kiemelésre – a teljesség igénye nélkül – néhány biztosíték, az azzal összefüggésben felmerülő esetleges dilemmákkal együttesen.

A különleges bánásmódot igénylő sértett vagy tanú személyes jelenlétét igénylő nyomozati cselekmények esetén a hatóság korlátozhatja – bizonyos esetekben ki is zárhatja⁴³ – a terhelt, illetve a védő jelenléti jogát az eljárási cselekményen, emellett korlátozhatja a jelen lévő személyek kérdésfeltevési jogát is, mindössze a kérdés feltevésének indítványozását lehetővé téve.⁴⁴ Ezzel sérül az eljárás kontradiktórius jellege, a közvetett kérdésfeltevéssel pedig a védelem védekezési joga, így mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy ez a korlátozás ne legyen mind az elmélet, mind a gyakorlat szemszögéből indokolatlan, és ellentétes a fegyverek egyenlőségének elvével, emellett ne iktasson be egy szükségtelen revíziót.⁴⁵ Ugyanakkor a közvetettséggel nem feltétlen sérül a védelem kérdezési joga, mivel a bíróság a kérdésfeltevési indítványt elméletileg csak akkor utasíthatja el, ha az nem az ügyre vonatkozik, alaptalan, az emberi méltóságot sérti vagy a kérdés a választ is magában foglalja, illetve akkor, ha az a tanú személyazonosságának felfedésére irányul.⁴⁶ Tehát kellő körültekintéssel kell eljárni annak érdekében, hogy ez a rendelkezés biztosítsa a védelmet igénylő személy kíméletét, ugyanakkor ne eredményezze a terhelt tisztességes eljáráshoz való jogának sérelmét. Kérdés azonban, hogy lehet-e egyáltalán e két követelményt olyan módon érvényesíteni, hogy egyik se szenvedjen csorbát?

A szükségtelen találkozás elkerülése⁴⁷ érdekében – és a kímélet előmozdítása céljából – mellőzhető a különleges bánásmódot igénylő személy szembesítése is.⁴⁸ Erkölcsi szempontokból

---

⁴¹ Be. 82. §

⁴² Be. 85. § (1) bekezdés

⁴³ A Be. 88. § (3) bekezdése kifejezett tilalmat fogalmaz meg a nem védelmi indítványra kihallgatandó, tizennegyedik életévét be nem töltött tanú tekintetében az eljárás cselekményen történő terhelti és védői jelenlétre. Sőt, védelmi indítvány esetén sem kötelezettség a jelenlét biztosítása.

⁴⁴ Be. 86. § (2) bekezdés d) pont

⁴⁵ FENYVESI Csaba: *A védőügyvéd. A védő büntetőeljárás szerepéről és jogállásáról*. Dialóg Campus, Budapest, 2002. 233.

⁴⁶ SZABÓ Krisztián: *Tanúvédelem a magyar büntetőeljárásban*. PhD értekezés, Miskolc, 2010. 173.

⁴⁷ Be. 85. § (1) bekezdés h) pont

⁴⁸ Be. 86. § (2) bekezdés e) pont. Ez kiegészül azzal, hogy a tizennyolcadik életévét be nem töltött tanú szembesítése csak hozzájárulásával [Be. 87. § (3) bekezdés], a tizennegyedik életévét be nem töltött tanú szembesítése pedig egyáltalán nem rendelhető el. [Be. 88. § (2) bekezdés]

tehát az „ártatlan” tanú védelme fontosabb, mint a (bűncselekmény megalapozott gyanújával) terhelt joga arra, hogy a tanúval szembe nézzen.⁴⁹ Azonban ez nem járhat a terhelt védelemhez való jogának aránytalan sérelmével,⁵⁰ és nem eredményezheti azt, hogy a – terhelttől való védelem érdekében a tárgyalásra nem idézett, vádlottal nem szembesített – tanú szavahihetőségét nem lehet vizsgálni. Ugyanis a bíróságnak személyes észlelés alapján, az eredeti bizonyítási források – lehetőség szerint közvetítéstől mentes – felhasználásával kell megismernie a bizonyítás anyagát, így az összes bizonyítékkal érintkezésbe kellene kerülnie. A személyi jellegű bizonyítékok értékelésénél pedig különösen perdöntő jelentőségű lehet a vallomást tevő metakommunikációja, és ezzel az intézkedéssel pont e nonverbális jelek megfigyelése nem lehetséges.⁵¹ Ennek kiküszöbölése gyakorlatilag csak telekommunikációs eszköz igénybevételével lehetséges, melynek használata során minimálisan két helyszínre van szükség, valamint olyan technikai berendezésre, illetve hálózatra, amely a két helyiség között közvetlen, nyomon követhető kapcsolatot létesít, mégpedig mozgókép és hang egyidejű továbbítása mellett,⁵² mindezt pedig oly módon, hogy – jelen esetben – a tanú személyazonosságának megállapítására alkalmas egyedi tulajdonságok technikai úton torzítandók. Amennyiben azonban a lebonyolításhoz szükséges feltételek nem állnak rendelkezésre, akkor felmerülhet bennünk kérdésként, hogy – a terhelt és tanú érdekeinek összeütközése mellett – miként lehet megalapozott tényállást megállapítani a tanú szavahihetőségéről való kétségét kizáró állásfoglalás nélkül?

A szexuális bűncselekmény – akár nagykorú, akár a tizennyolcadik életévét be nem töltött – sértettjének védelme érdekében további garanciákat kodifikál a törvény, hiszen ez esetben a másodlagos viktimizáció elkerülése olyan fokozottan érvényesítendő elvárás, amely „legkülönlegesebb bánásmódot igénylő személyként” kezelést tesz indokolttá.⁵³ E plusz védelem keretében deklarálja a törvény, hogy a sértettet minden alkalommal ugyanazon, és vele azonos nemű nyomozónak kell kihallgatnia, valamint a jelenlétével zajló más eljárási cselekményen is csak ugyanolyan nemű nyomozó lehet jelen.⁵⁴ Hiányosságoknak tekinthető azonban, hogy e fokozott elvárásnak nem kell megfelelni például a testi sértés, a kiskorú veszélyeztetése, avagy a kapcsolati erőszak bűncselekményei esetén, holott a pszichológiai és krimináltaktikai okokból erre szükség

---

⁴⁹ SZABÓ i. m. 161.

⁵⁰ DOMONYAI Alexa: Különleges bánásmód és hatékony védelem? – A tizennegyedik életévét be nem töltött sértett a büntetőeljárásban, *Büntetőjogi Szemle*, Budapest, 2017/2.

⁵¹ MARTON Melitta: A tanúvédelem büntető eljárásjogi eszközrendszere Magyarországon. *Diskurzus*, Győr, 2015/2. 17.

⁵² VARGA Zoltán: *A tanú a büntetőeljárásban*. Complex Kiadó, Budapest, 2009. 177.

⁵³ LENCSE Balázs: Specifikus védelmi szükséglet, avagy a különleges bánásmód az uniós normáktól az új büntetőeljárási kódexig. *Büntetőjogi Szemle*, Budapest, 2018/2. 73.

⁵⁴ Be. 89. § (1) bekezdés a) pont

mutatkozna.⁵⁵ Mindezekon túlmenően további garancia – és ezzel együttesen aggály – fogalmazódik meg abban az esetben, ha a szexuális bűncselekmény sértette a tizennegyedik életévét nem töltötte be, esetében ugyanis a tárgyaláson történő kihallgatás mellőzhető. A kihallgatásáról készült felvétel megtekintése és értékelése kisebb-nagyobb mértékben biztosítja a közvetlenség elvét és a másodlagos viktimizáció elkerülését, azonban ezáltal még nagyobb súlya lesz a nyomozás során eljáró hatóság felkészültségének, hiszen csak akkor érvényesülhet maradéktalanul a jogalkotói szándék, ha alapos és törvényesen beszerzett kihallgatási anyag áll a perbíró rendelkezésére. Azonban ez eddig is kiemelten fontos lett volna, márpedig a korábbi tapasztalatok és a jelenlegi gyakorlat is azt mutatja, hogy a kihallgatások minősége javulásra szorul.⁵⁶

Mindezen néhány kérdéskör áttekintése is igazolja, hogy a különleges bánásmód keretében biztosítható – és bizonyos esetekben kötelezően biztosítandó – intézkedésekkel összefüggésben számos aggály merül fel, amelyek közötti kompromisszum megteremtése az eljáró hatóságok és a bíróság feladata. E tekintetben tehát mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy megvalósulhasson a bíróság jogvédelmi funkciójának zavartalan gyakorlásához, a tanúk biztonságához és a feleknek a kontradiktórius eljáráshoz való joga gyakorlásához fűződő érdekek közötti egyensúly.⁵⁷ Ez pedig nagy felelősség, és az esetek egy részében kvázi teljesíthetetlen feladat is, hiszen e jogok egymás mellett nem érvényesülhetnek teljes egészében, az egyik előtérbe helyezése szükségszerűen együtt jár a másik háttérbe szorulásával, így elengedhetetlen megvizsgálni azt, hogy az adott ügyben melyik tekinthető előbbre valónak. Mert tény, hogy a jogalkotói törekvés a különleges bánásmód irányába tagadhatatlan, de kérdés, hogy a jogalkalmazó részéről e garanciák, elvek maradéktalan betartása milyen pozitív hatást eredményez e jogintézmény tekintetében? Egyáltalán elősegít-e valamit? Feltételezhetően erre a gyakorlat fogja megadni a – remélhetőleg – pozitív választ.

---

⁵⁵ LENCSE i. m. 74.

⁵⁶ Uo. 74.

⁵⁷ Az Alkotmánybíróság 7/2019. (III. 22.) számú AB határozata

4. Összegzés

A tanulmányban ismertetett fejlődési folyamat áttekintése alapján látható, hogy sokáig nem vették komolyan figyelembe a bűncselekmény áldozatának a büntetőeljárásban sértettként érvényesíthető jogait, és a sérelmet szenvedő személy elsüllyedt a tanú szerepében. A huszadik század utolsó harmadában fellépő civil mozgalmak kiáltványai beszivárogtak egyrészt a tudományos kutatások világába, másrészt pedig kihatással voltak a nemzetközi dokumentumokra és ezen keresztül a nemzeti jogalkotásra is. A kontinentális jogrendszerben sorra születtek azok a büntetőeljárást érintő jogszabálmódosítások, amelyek folyamatosan bővítették a sértetti jogokat. A korábban az áldozatnak juttatott jelentéktelen szerep mára megváltozott, és a büntetőeljárás fellelése esetén a sértetti jogosítványok jelentős kiterjesztéséről beszélhetünk. Megjelent az áldozat- és benne a gyermekbarát igazságszolgáltatás, az eljárási kódexekben pedig annak vagyunk tanúi, hogy az aktív fellelésre buzdító sértetti jogosítványok mellett bővült a védelmi és a kíméleti eszközök tárháza is. Az áldozatok igényeinek a fel- és elismerése pedig azt jelzi, hogy a közfelfogás megváltozott,⁵⁸ ami természetesen a büntetőeljárásokra is hatással van. Ezzel összefüggésben azonban kétségtelen tény, hogy hiába rögzíti a törvény, hogy „a különleges bánásmód körébe tartozó intézkedés alkalmazása nem járhat a büntetőeljárásban részt vevő más személy eljárási jogainak sérelmével”,⁵⁹ azáltal, hogy a különleges bánásmódot bevezette, azt is kimondta, hogy együtt érez a sértettel, szolidaritást vállal vele, és ezzel beengedte a büntetőeljárásba az érzelmeket,⁶⁰ mellyel már önmagában, a sértetti jogok kiterjesztése nélkül is hatással lehet a vádlott pozíciójára; hiszen adott esetben az érzelmeik befolyásolhatják a bíró pártatlanságát, ez pedig megfelelő „kompenzáló intézmények hiányában” kihatással lehet a fairness jogokra.⁶¹

Ugyanakkor nem lehet figyelmen kívül hagyni a büntetőeljárás azon szereplőit és azok érzelmeit, akik kiszolgáltatottan, egy bűncselekmény által traumatizáltan kénytelenek részt venni egy olyan eljárásban, melyben újra és újra fel kell idézniük a sérelmükre megvalósított, sok esetben kiemelkedő tárgyú súlyú bűncselekményt, lehetőleg minden apró részletre kiterjedő részletességgel. Egy ilyen helyzetben lévő személy esetében szükségszerűen meg kell jelennie az empátiának mind a tárgyalóteremben, mind a rendőrségi kihallgató szobában; ráadásul az érzékenységnek még inkább érvényesülnie kell akkor, ha a hatóságokkal, illetve a bírósággal szemben egy kiemelten sérülékeny „bizonyítási eszköz”, egy gyermek foglal helyet. Az ő esetében ugyanis – a pártatlanság

⁵⁸ BÁRD Károly: *Az áldozatok méltósága és a vádlottak jogai*. HVG Orac, Budapest, 2021. 127.

⁵⁹ Be. 81. § (4) bekezdés

⁶⁰ KISS Anna: A különleges bánásmód (leg)új(abb) szabályai a büntetőeljárásban. *Miskolci Jogi Szemle*, Miskolc, 2021/5. 295.

⁶¹ BÁRD i. m. 170.

követelményét természetesen mindvégig szem előtt tartva – végképp nem lehet eltekinteni az életkori sajátosságoktól, ezáltal az érzelmi oldal jelentőségétől, valamint a védelem biztosításának fontosságától.

A fentiek alapján megállapítható, hogy a hazai büntetőeljárás a különleges bánásmód intézményének megalkotásával és gyakorlati alkalmazásával elindult a megfelelő irányba, azonban a jogintézmény megfelelő működéséhez több kötelező szabály, illetve a jogi és intézményi infrastruktúra fejlesztése még gyerekcipőben jár. A gyakorlati érvényesülés tekintetében ugyanis hosszú időn keresztül egy bizonyos fokú rezignáltság volt megfigyelhető a jogalkalmazók részéről még a gyermekek érdekében megteendő intézkedésekkel kapcsolatosan is, hiszen azt mindvégig fontosnak tekintették elméleti síkon, de amikor felmerült az intézkedés igénye, akkor már egyáltalán nem, vagy kevésbé tulajdonítottak neki jelentőséget, hiszen hosszabb időn keresztül nem igazán érezték a sajátjuknak a feladatot.⁶² Mindez megoldódni látszik, vagyis ennek megvalósításához jelentős lépést jelent a gyermekbarát igazságszolgáltatás, ennek keretében a gyermekmehallgató szobák kialakítása, illetve azoknak a ténylegesen gyermekbarát tartalommal való megtöltése. Ennek azonban csak egyike a gyermek hozzáértő szakember általi kihallgatása, viszont éppen ezen a szegmensen keresztül válik szinte minden más alapelv biztosíthatóvá, amely által elengedhetlen feltétellé válik. A magyar igazságszolgáltatás az elmúlt tíz évben számos jogszabályi és módszertani változtatást tett meg a gyermekek legfőbb érdekének szolgálataért. A gyermekvédelmi, a gyermekjogi szempontok megjelenése, a multidiszciplináris megközelítés a paragrafusok világában új távlatokat nyitott, emellett feladatokat generált és tényleges eredményeket is hozott. Ebben a jogszabályok, a kihallgató szobák, a kamerák csak eszközök, amelyek akkor látják el leginkább a funkciójukat a gyermek érdekében, ha megfelelő személyiségű – tehát mentálhigiénés szempontok alapján kiválasztott és gondozott –, megfelelő elkötelezettségű és megfelelően képzett – tehát nem csak a megérzéseire, szerencsésebb esetben olvasmányaira támaszkodó – kollégák kezébe adjuk azok megvalósítását.⁶³

E – leginkább kiszolgáltatott helyzetben lévő eljárási szereplőkkel való bánásmóddal kapcsolatos – kitekintő alapján is kétségtelen következtetés vonható le arra, hogy az elmúlt évtizedekben a jogalkotó, jogalkalmazó szervek jelentős eredményeket értek el a tanúvédelem eszköztárának fejlesztése, gyakorlati érvényesítése tekintetében. Mégpedig olyan módon tette mindezt, hogy azzal nem csorbítja a terhelt védekezési szabadságát, hiszen széleskörű bizonyítási

---

⁶² MAGYARI Irma – VÁRI Vince: A különleges bánásmód a büntetőeljárásban, fókuszban a gyermekkor. *Magyar rendészet*, Budapest, 2020/4. 27.

⁶³ A témáról lásd bővebben: NAGYGYÖR Csilla: A gyermekek kihallgatása a nyomozások során. *Beliügyi Szemle*, Budapest, 2022/8. 1653-1670.

eljárás eredményeként, a terhelt jogait messzemenőig szem előtt tartva dönt a büntetőjogi felelősség kérdésében.

Adott esetben egyébként éppen ez lehet az, ami a tanúvédelem, a különleges bánásmód keretében biztosítandó intézkedések ellen hat, hiszen a legtöbb esetben a sértett hiába nem találkozik az elkövetővel, mégis több alkalommal kell számot adnia a sérelmére megvalósított cselekményről, ezáltal azt újra átéli, és az elkövetéskor tapasztalt traumák újra felszínre törhetnek, így ezzel a büntetőeljárás nem feltétlen tudja elkerülni a másodlagos áldozattá válást. De a tanulmányban áttekintett fejlődéstörténet alapján látható, hogy az évtizedek alatt olyan jelentős változások mentek végbe, amelyek megnyugtató irányvonalként – sőt, az esetek egy részében tényleges eredményként – érvényesülnek, ezáltal már csak olyan „finomhangolások” szükségesek, melyet a gyakorlati alkalmazás szükségszerűen magában hordoz.

A szerző álláspontja szerint tehát elengedhetetlen a sértett, illetve a jogainak erősítése, támogatása, adott esetben egyes terhelti jogok csorbítása mellett is, hiszen az igazság felderítésének is alapvető érdeke, hogy a bizonyítási eszközökből elfogulatlan, objektív bizonyíték származzon, így a tanúk is befolyástól és félelemtől mentesen mondhassák el az igazságot az általuk tapasztaltakról; viszont amennyiben ennek alapvető feltételeit a jogszabályok és jogalkalmazás nem biztosítja számukra, akkor milyen alapon várhatnák el tőlük az igazságszolgáltatás szervei a minden részletre kiterjedően megtett vallomásokat? Emellett ugyanakkor természetesen a fegyverek egyenlőségének elve miatt a terhelti oldal védelemhez való joga sem szorulhat háttérbe, a különleges bánásmód körébe tartozó intézkedések mellett is elengedhetetlen a hatékony védekezéshez való jog, ezáltal az, hogy a terhelt kivétel nélkül megismerhesse az őt érintő bizonyítási eljárás minden egyes elemét, arra észrevételeket, indítványokat tehessen. E két oldal jogainak egyensúlyba helyezése, a körülmények esetleges változásaihoz alakítása jelenti a jogalkalmazás egyik legnehezebb, de ugyanakkor egyik legnemesebb misszióját.

Mindezekre tekintettel a mi feladatunk tehát az esetleges változás igényét felismerni, és – a terhelt védekezéshez való jogának tiszteletben tartása mellett, egy megfelelő egyensúlyt kialakítva – a körülményekhez igazítani, hiszen kétségtelen tény, hogy az „[a]z írott törvény mögött van egy másik, íratlan, s annak is igazságot kell szolgáltatni.”⁶⁴

---

⁶⁴ Márai Sándor

Felhasznált irodalom

BÁRD Károly: *Az áldozatok méltósága és a vádlottak jogai*. HVG Orac, Budapest, 2021.

BELOVICS Ervin – TÓTH Mihály: *Büntető eljárásjog*. HVG Orac, Budapest, 2015.

BLASKÓ Béla – BUDAHÁZI Árpád: *A nemzetközi bűnügyi együttműködés joga*. Dialog Campus, Budapest, 2019.

BÓCZ Endre: *A tanúvédelem egyes jogértelmezési és egyéb gyakorlati kérdései a magyar büntető igazságszolgáltatásban*. In: *A tanúvédelem útjai Európában* [RÓTH Erika szerk.], Bíbor Kiadó, Miskolc, 2002.

BÓCZ Endre: Emberi jogok - „titkos tanúk”. *Belügyi Szemle*, Budapest, 1996/9.

DOMONYAI Alexa: Különleges bánásmód és hatékony védelem? – A tizennegyedik életévét be nem töltött sértett a büntetőeljárásban. *Büntetőjogi Szemle*, Budapest, 2017/2.

ERDEI Árpád: Kommunikáció és újdonság a büntetőeljárásban. *Magyar Jog*, Budapest, 1998/12.

FENYVESI Csaba: A védőügyvéd. *A védő büntetőeljárás szerepéről és jogállásáról*. Dialog Campus, Budapest, 2002.

GORZA Edina: Tanúvédelem és szervezett bűnözés. *Belügyi Szemle*, Budapest, 1997/7-8.

GYÖRE István: Áldozatvédelem – sértettvédelem. *Magyar Jog*, Budapest, 1/2000.

KÁDÁR Hunor: *Tanú- és sértettvédelem a magyar és a román büntetőeljárásban az emberi jogok tükrében*, A doktori értekezés tézisei, Pécs, 2016.

KÁDÁR Hunor: *Tanú- és sértettvédelem a magyar és a román büntetőeljárásban az emberi jogok tükrében*. Doktori értekezés, Pécs, 2016.

KATONA Géza: A bűnözés helyzete és az igazságszolgáltatás reformja. *Magyar Jog*, Budapest, 1997/11.

KIRÁLY Tibor: A sértett a büntetőeljárásban. *Magyar Jog*, Budapest, 1968/2.

KISS Anna: A különleges bánásmód (leg)új(abb) szabályai a büntetőeljárásban. *Miskolci Jogi Szemle*, Miskolc, 2021/5.

KISS Anna: *A különleges bánásmódot igénylő személyek jogai az új büntetőeljárás törvényben*, Kriminológiai Tanulmányok 55. Budapest, 2018.

LENCSE Balázs: Specifikus védelmi szükséglet, avagy a különleges bánásmód az uniós normáktól az új büntetőeljárás kódexig. *Büntetőjogi Szemle*, Budapest, 2018/2.

MAGYARI Irma – VÁRI Vince: A különleges bánásmód a büntetőeljárásban, fókuszban a gyermekkor. *Magyar rendészet*, Budapest, 2020/4.

MARTON Melitta: A tanúvédelem büntető eljárásjogi eszközrendszere Magyarországon. *Diskurzus*, Győr, 2015/2.

NAGY Lajos: *Tanúbizonyítás a büntetőperben*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1966.

NAGYGYŐR Csilla: A gyermekek kihallgatása a nyomozások során. *Belügyi Szemle*, Budapest, 2022/8.

PECSENYE Máté: Hatékonyság és egyéniesítés a büntetőeljárásban. *Miskolci Jogi Szemle*, Miskolc, 2021/1.

RÁCZ Anna: A sértetti jogok a magyar büntetőeljárásban a XXI. század második évtizedében. *Jogi Tanulmányok*, Budapest, 1/2018.

RÓTH Erika: *Hogyan és kitől védjük a tanút?* In: Kriminálpolitikai válaszok a bűnözés kihívásaira, különös tekintettel a szervezett bűnözésre és a büntetőjogi szankciórendszerre. A IV. Országos Kriminológiai Vándorgyűlés anyaga. Győr, 2000. október 13-14. Kriminológiai Közlemények Különkiadás. A Magyar Kriminológiai Társaság Kiadványa, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2001.

RÓTH Erika: *What is the Real Interest of the Victim?* In: Kriminológiai Közlemények Különkiadása. A bűnözés új tendenciái, a kriminálpolitika változásai Közép- és Kelet- Európában. A Nemzetközi Kriminológiai Társaság 65. Nemzetközi Kurzusának előadásai 2003. március 11-14. Miskolc, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2004.

SZABÓ Krisztián: *Tanúvédelem a magyar büntetőeljárásban*, PhD. értekezés, Miskolc, 2010.

SZABÓ Krisztián: *Tanúvédelem a magyar büntetőeljárásban*. PhD értekezés, Miskolc, 2010.

VARGA Zoltán: *A tanú a büntetőeljárásban*. Complex Kiadó, Budapest, 2009.

ZEDER, Fritz: A büntetőjogi együttműködés jogi aktusai az Európai Unióban és azok államon belüli átültetése, *Magyar Jog*, Budapest, 1999/11.

Jogforrások

41/2018. (III. 13.) Korm. Rend. a büntetőeljárással összefüggésben személyi védelemben részesíthető személyekről és a személyi védelem ellátásának szabályairól

A büntetőeljárás szülő törvény módosításáról szóló 1994. évi XCII. törvény

A büntetőeljárásban részt vevők, az igazságszolgáltatást segítők Védelmi Programjáról szóló 2001. évi LXXXV. törvény

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény

Az Alkotmánybíróság 7/2019. (III. 22.) számú AB határozata

Európa Tanács 2005-ben elfogadott "A tanúk és az igazságszolgáltatással együttműködők védelméről" szóló Rec (2005) 9. számú ajánlás

Európa Tanács által elfogadott 13. számú Ajánlás jelentette. „A tanúk megfélemlítéséről és a védelemhez való jogról”

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga

Engel és társai v. Hollandia, 1976. június 8. napján kelt ítélet (ügyszám: 5100/71; 5101/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72)

X v. Belgium, 1979. május 4. napján kelt ítélet (ügyszám: 8417/79)

Unterpertinger v. Ausztria, 1986. november 26. napján kelt ítélet (ügyszám: 9120/80)

Lüdi v. Svájc, 1992. június 15. napján kelt ítélet (ügyszám: 12433/86)